

ROZSÁLY

– MIT TUD, AMIT MÁSHOL NEM TUDNAK?

Évek óta sokszor, sok helyen előkerül Rozsály község, mint az önfenntartás útjára lépett települések egyik mintapéldája. Nem véletlenül, hiszen csaknem a rendszerváltás óta folyik önkormányzati irányítás alatt a zöldség, gyümölcsstermelés, amit az évek során - természetesen a helyi erőforrásokra támaszkodva - sorra bővített egyéb tevékenységekkel is a faluvezetés. Mondhatjuk, hogy mára egy komplex falugazdasági, közösségi és szociális program is kinőtte magát ezen az erdőháti kistelepülésen, amit a helyiek szívesebben neveznek józan paraszti észjárásnak és kemény munkának. Szemléletes visszajelzés a magyar vidékre nézve az, hogy ezekkel lett Rozsály többek között a START közmunkaprogram, de tágabb értelemben mondhatjuk, hogy a magyar vidék egyik mintafaluja. A településre ezúttal a következő kérdésekkel látogattunk el: Hol tart 2014-ben a falu? Mit tudnak Rozsályon, amit máshol nem? Rövid összefoglalónk ezekre igyekszik választ keresni.

1. AMIBEN OLYAN, MINT A TÖBBIEK...

Mielőtt a falu erényeit és eredményeit részleteznénk, fontos látni a leszakadó falvainkhoz hasonló adottságokat is. Rozsályon ugyanis a munkalehetőségek száma és ezzel együtt a munkavállalók aránya nem nagyobb, mint az ország más félre eső területein. A legközelebbi város, egyben a térség történelmi központja a 20 km-re lévő Szatmárnémeti, a határon innen azonban távol esik a városoktól, emiatt ingázni sem nagyon tudnak hova a helyiek. Mondhatjuk, hogy a fő foglalkoztató itt is a „közigazgatás”, 148 fő áll önkormányzati vagy állami intézményi alkalmazásban. Ebben sem tűnik ki Rozsály falvaink sorából, hiszen az alkalmazottak nagy része (mintegy 70 fő) közfoglalkoztatáson keresztül áll munkaviszonyban az önkormányzattal. A humánerőforrás hézagos, szakképzett munkaerőt nehéz találni. A csaknem 800 lelkes településen jelentős a cigány kisebbség aránya, a lakosság negyedét teszik ki a Zrínyi utcai telep lakói. A kisebbség számos problémáról ismeretes itt is: rossz életkörülmények között élnek, sok az ellátandó gyermek, kevés az aktív kereső és cigány értelmiségi a körükben. És a „hülye szokásaik” – ahogy interjúalanyaink mesélnek róluk – itt is megnehezítik a közös munkát és párbeszédet.

Az önkormányzat valamint a helyi alapítvány folyamatosan indul kisebb, vagy nagyobb összegű pályázati forrásért. Szociális földprogram, START közmunkaprogram, EU-s és hazai források sorra segítik a helyi tervek megvalósulását, ami egyben kényszerűleg erősíti az államtól, bürokráciától, számos külső tényezőtől való függést. Épp egy szociális szövetkezet létrehozására nyertek jelentősebb összeget ott jártunkkor. Ezek kapcsán Rozsályon is felmerülnek kérdések: Mi lesz a projektek kifutása után? A közmunkaprogram nélkül ugyanis 15 fő munkáját tudná finanszírozni a helyi gazdasági rendszer. Egyelőre. A Rozsályiak hozzáállása és szemlélete ugyanis azt tükrözi, hogy ezek a pályázatok valóban csak eszközei és nem a létalapja a rozsályi közösségi munkának. Annál is inkább, mert minden pályázatban az igazat írják le, paraszti egyszerűséggel.

2. AMIBEN MÁS MINT AZ ÁTLAG: TERMELNEK ÉS TERVEZNEK

Sztolyka Zoltán polgármester úr nem tartja önfenntartónak faluját. Miután interjúnk elején ezt kijelentette, más nyomon kellett elindulnunk ahhoz, hogy néhány kulcstényezőt meg tudjunk ragadni, amelyek mégis oázissá varázsolják a települést. Az alapítvány elnöke, Bíró Gedeonné

Marianna is furcsállotta kérdésünket, s rögtön ránk háritotta a válaszadást. „*Mindig az érdeklődőktől szoktuk kérdezni, hogy miben látják másként Rozsályt...nem csinálunk nagy dolgot, csak csinálunk valamit.*” Ez a „valami” meglátásunk szerint a következőknek köszönheti működőképességét.

1. **A helyi hős szerepét**, Sztolyka Zoltán viseli, ugyanakkor fontos, hogy nem egyedül dolgozik. Segítői között ott van az említett alapítvány vezetője, ott van édesapja, aki a korábbi polgármesteri széket a gazdasági udvarra cserélte, hiszen ma már onnan irányítja a feladatokat. Rajtuk kívül találunk még néhány szakembert, akik pályázatírástól, szociális ügyeken át a termelésig segítik előrébb a falut. Nem utolsó sorban említendő Zoltán felesége, Ildikó, aki a gyermekeik nevelése mellett a közösség kovácsolásában vállal kisebb-nagyobb szerepeket. A kulcsemberek megléte azért fontos a kuratórium elnöke szerint, mert a jó feladatleosztásnak köszönhetően mindenki ismeri felelősségi körét, gyakorlatilag adott esetekben a polgármester jelenléte nélkül is tud működni a település. A faluközösség részéről megvan a bizalom: tősgyökeresek, ismerik a helyi viszonyokat és már a munkában is bizonyítottak.
2. **Van föld és eszköz.** Csaknem 90 ha önkormányzati területen folyik a termelés, saját gazdasági udvarral rendelkezik az önkormányzat. A műveléshez szükséges mezőgazdasági géppark is rendelkezésre áll a kombájntól a kapáig. Mindezt a rendszerváltás utáni faluvezetés előrelátásának köszönheti a mai rozsályi lakos. Ugyanis a gazdasági udvar a volt TSz udvara, a területek a volt TSz földjei, a gépeket, eszközöket és épületeket folyamatosan karban és termelésre készen tartották.
3. **Éves tervezési folyamat** eredménye, hogy miből, mennyit és hogyan termelnek meg. Alapvető szempont, hogy a 400 adagos közkonyha szükségletét ellássák, amit immár 100%-ban helyi zöldség és sertéshús tesz ki. A tervezés során időjárás, termésmennyiség és minőségi kockázattal is számolnak. A rászámolás miatti többlet termés sorsa a helyikre van bízva, mivel vásárolhatnak az önkormányzati terményekből a lakosok.
4. **Széleskörű termelési struktúra** jellemző, másképpen szólva mindent termelnek, ami ezeken a földeken terem: alma, szilva, meggy, dió, retek, karfiol, karalábé, napraforgó, retek, bab stb. Nagyon fontos, hogy a 60-70 között mozgó sertésállományt a helyi vágóponton fel tudják dolgozni, van néhány tehén és a munkában besegítenek még a pónilovak is. Nem csak élelmiszert termelnek meg, hiszen már a nyesedéket, vesszőt sem hagyják kárba veszni, amit telepített energiafűvel kiegészítve fűtési céllal - ami adott esetben lakhatási támogatást is jelenthet - használnak fel.
5. **Nincsenek óriásbirtokok** a falu környékén, a 150-200 hektáros gazdák számítanak itt nagygazdáknak. Nem mellékes az sem, hogy nincs rivalizálás a helyi mezőgazdasági vállalkozókkal, tudni illik 25 éve gazdálkodnak együtt a falu földjein. Mondhatni egyenesen jót tesz a konkurencia mindenkinek. Földet ugyan nem adnak el az önkormányzatnak, máshonnan (megüresedő telkek útján) tud még földet szerezni a falugazdaság.
6. **Közösségi munkának értéke van** Rozsályban. Mindenki tudja a faluban, hogy távol vannak mindentől, és azt, hogy mennyire magukra vannak utalva a fennmaradást tekintve az emberek. Így egyfajta belső motiváció is adódik a közös munkára, együttműködésre. Ami természetesen nem mindig könnyű, de a polgármester szerint minden csak a kommunikáció kérdése. A közmunkás csoportvezetők úgy koordinálják a munkát, hogy az ösztönző, példamutató, fegyelmező is legyen egyben, attól függően mire van épp szükség. Az

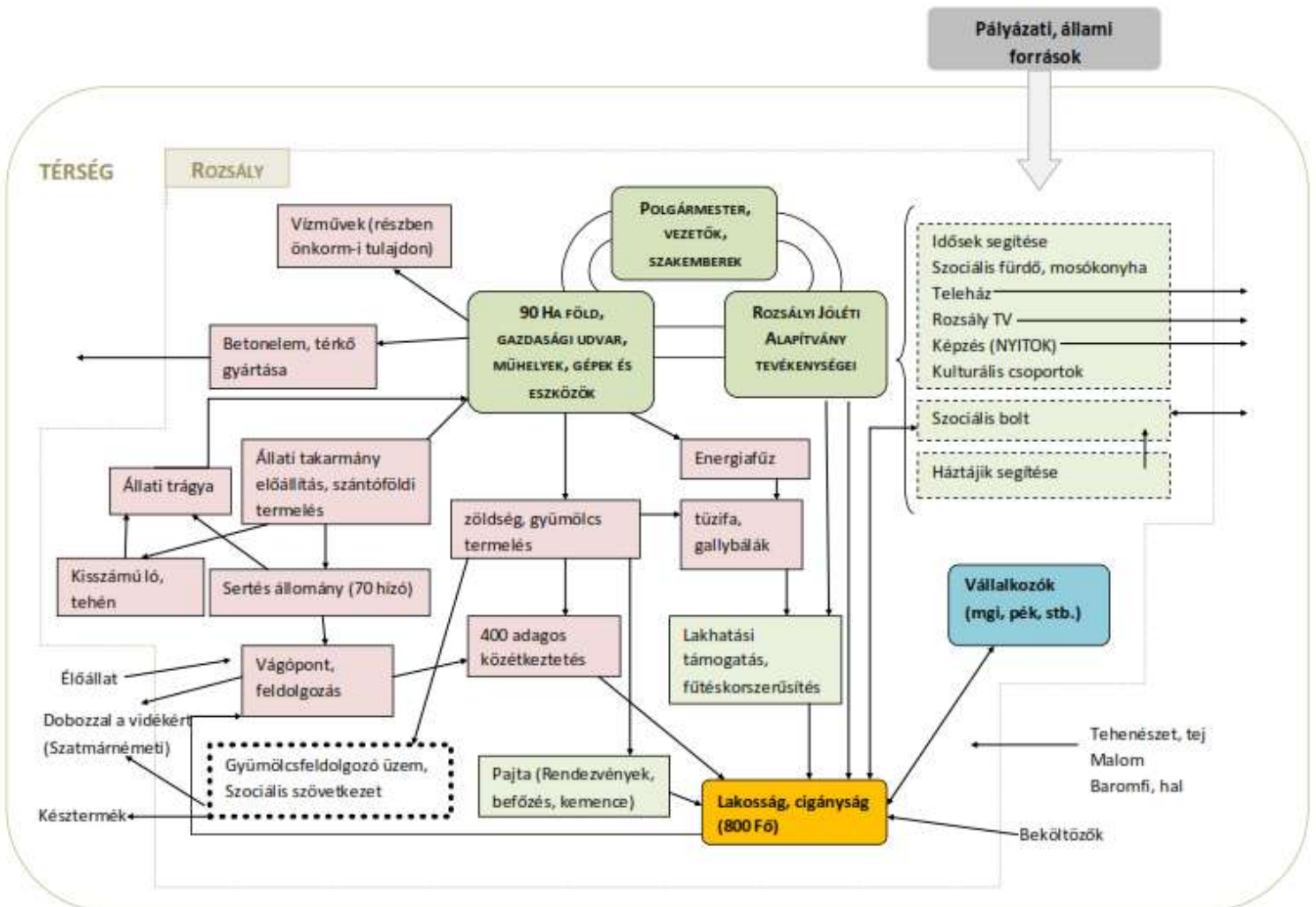
eredményes munka annak is köszönhető, hogy nem volt olyan generáció, aki munka nélkül maradt volna Rozsályban.

7. **Az emberek kötődése a faluhoz** sok mindennek az alapja, s valahol ennek köszönhető, hogy sok pénz, érték is a falun belül marad. Ez közvetlenül a közfoglalkoztatásnak, a helyben megtermelt élelmiszereknek, háztáji segítségének köszönhető, illetve a helyben féláron vásárolható helyi termékek is ösztönzik a lokális gazdaságot. Közvetve ugyanakkor sok közösségi esemény is segít megerősíteni a rozsályi identitást az emberekben. Mik ezek? Kulturális csoportok működnek (népdalkör, színjátszó kör), nyári táborok szerveződnek, munkát lezáró közös rendezvények valósulnak meg, együtt főzik be a lekvárt.
8. **Cigány közösséggel való párbeszéd** is kiemelhető, ami ugyan ritkán kerül elő helyi gazdaságfejlesztési szempontból, ugyanakkor sehol sem kikerülhető „tevékenység”. Szociális fürdő áll rendelkezésükre, ami általában működik is (sajnos nem mindig). Az alapítvány támogatja a páratlan zenei és táncos gyökerekre építkező kulturális csoport mindennapjait, fellépéseit. Közfoglalkoztatásban vesznek részt, ahol mindenkit személy szerint ismernek, így személyi szinten tudnak munkát adni, adott esetben döntést hozni felettük. 7-8 család uborkatermesztéssel is foglalkozik már, ami a polgármester felesége szerint a nagyon nagy eredmény a korábbi állapotokhoz képest, páran háztájit is elkezdtek művelni. Végig sétálva a cigánysoron megbizonyosodtunk róla, hogy milyen szeretettel gondozzák az uborkát a kicsik és nagyok, milyen noszogató és jó szándékkal tud a polgármesterné az ott lakókhoz szólni, annak ellenére, hogy sokszor még nem felhőtlenek a mindennapok. Nagyon igyekeznek a társadalmi integrációt megvalósítani, ugyanakkor Idikó saját bevallása szerint sokszor erőpróbáló helyén kezelni ezt, különösen amikor a saját gyerekekkel keverednek, tanulnak egymástól jót-rosszat.
9. **Fiatalokra való építkezés** nem csak elképzelés Rozsályban, hanem van is kire építeni. Örömmel számolt be a polgármester, hogy aránylag magas a 20-30 éves korosztály jelenléte a faluban, sőt – hazai és határon túli - beköltözők is akadnak, akik ma már egyre inkább a közösségben is megtalálják a helyüket, nem csak házakban a lakhelyüket. A városokban tapasztalható tendencia kissé aggasztja a vezetést: egyre később vállalnak csak gyereket a fiatalok, ami éveken belül meg is felezheti az óvodás, kisiskolás korosztályt. A fiatalok közösségbe szerveződését is fontosnak tartja az önkormányzat, igyekeznek ráébreszteni őket, hogy a település jövője tőlük függ. Elkülönített pénzüsszeget ajánlottak fel számukra saját ötleteik megvalósítására

3. A RENDSZER FELÉPÍTÉSE ÉS AKTUALITÁSOK

A kulcstényezők megismerése után fel kellett ismernünk, hogy a tervezés és beavatkozás nagyon sok téren megjelenik Rozsály életében: semmi sincs véletlenül, nincs felesleges termény, felesleges ember. Meg van a helye a hulladék fának, a trágyának és sorolhatnánk még. Fontos, hogy ezek a beavatkozások nem csak a gazdasági érdekek mentén érvényesülnek, hanem azok minden esetben a helyi közösségre, helyi problémákra reagálva valósulnak meg, szem előtt tartva azt, hogy erősödjön a helyi identitás, közösség, és a helyi gazdaság önállósodjon. A polgármester jelenlegi céljairól kérdeztük, amire csak egy dolgot tudott említeni: meg kell őrizni a falu egyedi arcát. Másképp nem is érezhetik sajátjuknak a települést a lakosok. Hogy mindennek eleget tudjon tenni, ténylegesen rendszer szinten és térségbe illeszkedően szükséges gondolkoznia a falu vezetőjének, ahogy Sztolyka Zoltán teszi. Nem kételkedhettünk benne sokáig. Beszélgetésünk közben épp édesapja, a

közmunkaprogram vezetője tért be hozzánk. Húsmarha vásárláson törik a fejüket, valaki megtalálta őket egy jó tehénfajtával. Még tervezés alatt van, hogy megéri-e számukra ez a befektetés. Azért nem tejlőben gondolkoznak, mert a szomszéd faluban működik tehenészet; azért bizonytalanok, mert a sertés- vágóponton nem tudják saját maguk feldolgozni a marhát.

Rozsályban a különböző szektorok szoros kölcsönhatásban vannak egymással. Az ábrán azt is látjuk, hogy az eddig említetteknél sokkal többre tül a termelési, szolgáltatási struktúra, amit az önkormányzat és a Rozsályi Jóléti Alapítvány működtet. Mindegyik programelemről és kapcsolatról részletesebben is említést tehetnénk, ezúttal a fontosabb aktualitásokra és néhány térségi kitörési pontra hívjuk fel a figyelmet.

A gyümölcsfeldolgozás még nem működik üzemszerűen Rozsályban, azonban idén nyert a település 28 millió forintot, ezzel együtt 8 munkahely teremtésére lehetőséget egy pályázat útján. Mindez az üzem, és a hozzá kapcsolódó szociális szövetkezet létrehozását és a dolgozók képzését segíti majd. Rozsálynak már korábban is része volt egy szövetkezetben, mégpedig a Panyolával közösen létrehozott, de Panyola központtal működő Szatmári Ízek Szociális Szövetkezetben. Az újabb

szerveződés létrehozásának okát feltételezhetően abban találjuk, hogy külső kapcsolatai miatt volt szükséges megpályáznia az újabb szövetkezetet. Mindenesetre a helyi feldolgozási lehetőség immár késztermékkel is piacra tudja juttatni a települést. A tervek szerint nem csak a saját szociális boltban értékesítik majd, hanem messzebbre is eljuttatják majd a rozsályi termékeket. Itt egy másik pályázatot is megemlíthetünk: A dobozzal a vidékért c. programot a CSA rendszer alapján hozzák létre. Különböző termékeket, nyersárut és feldolgozott terméket tartalmazó dobozokat szállítanak majd heti rendszerességgel városi fogyasztóknak. Az erre kiszemelt város ezúttal Szatmárnémeti lenne.

A rozsályi helyi gazdaság egyik kulcsa a szociális bolt. A helyi őstermelők, kistermelők, háztájiban termelt feleslegeket bizományi jelleggel értékesítik a boltban. Azaz nincs rajta haszna az üzletnek, a termelő pedig helyben tudja eladni áruját. Előfordul, hogy megmarad a terményekből, nem veszik meg a vásárlók, ez vissza kerül a termelőkhöz, ami egyben visszajelzés a termelő számára is az áru minőségéről. Az árak tekintetében nem haladja meg az élelmiszerláncok pultjainak, vagy a nagybani termékek árát, annyiban van csak különbség, hogy szezonális jellegű a kínálat. A bolt jövője kapcsán felmerült, hogy más településekről is kerülhetne ide termék, ami abban az esetben valósulhat meg, ha nem szorítja ki a helyieket. A háztáji kertek fenntartását egyébként azzal is ösztönzi a településvezetés, hogy a vágóponton bárki levághatja disznóit. Ezt ki is szokták használni, akik tartanak malacot. Esetenként más településről is hoznak vágni disznót. Keveset, mivel alig akad háznál malac. A polgármester elmondása szerint, ugyan nem növekszik a háztájiban művelt kertek száma, de legalább stagnál. A cigány családokban is többen gazdálkodnak, uborka termesztéssel foglalkoznak. Ez utóbbinak sokkal inkább a szociális tartalma, mintsem anyagiakban mérhető eredménye járul hozzá a falu jövőjéhez.

A településre érkezve első látásra egyértelmű volt, hogy van élet Rozsályban. Mindenki jön-megy, az iskola udvara zsibong, van aki a teleházból jön, van, aki kerítést szépít. Érdekes, hogy a teleház olyan jól működik, hogy a környező településekről is járnak át ide fiatalok, holott saját lakóhelyükön is van hasonló intézmény. A pályázati úton felújított parasztház, a NYITOK, mindennapos nyitvatartással működik. Képzéseket tartanak benne, nyelvi órákon, informatikai órákon tanulhatnak benne a helyiek. Rozsályhoz immár hozzátartozik a Rozsály TV is, ami beindítását követően nagyon gyorsan népszerűvé vált. Helyi hírek, adok-veszek és rendezvények vannak műsoron. A 12-13 településen fogható csatorna nagy segítséget jelent a térségben a feleslegessé vált holmik újra gazdára találásában.

Ahogy sétáltunk a faluban, egyre több mindent ismertünk meg. Nem túl sok ez egy 800 fős településre? - tettük fel a kérdést. Hamar be kellett látnunk, hogy azért nem, mert a környéken messze nem találni egy család mindennapjaihoz szükséges alapvető közösséget, szolgáltatásokat, vagy önkormányzati, gazdasági háttérrel. Sokáig ecsetelte nekünk az alapítvány elnöke, hogy a rozsályiak nem látják, hogy miért lennének jobb helyzetben, mint a környező településeken. Megszokták ezeket a körülményeket, évtizedek óta dolgoznak magukért, egymásért, együtt. Problémák itt is vannak, ahogy Gyulai Gábor a falu nagy öregje felhívta rá a figyelmünket: *„Az önkormányzat a közösség szempontjából ugyan jól gazdálkodik, de az egyes embereket nem tudja felkarolni.”* Ez nem alaptalan, mint ahogy az sem, hogy aki akar, tud dolgozni, élni a településen.

Zárjuk bizakodón a rozsályi történetet, ahogy Marianna tette a beszélgetésünk végén: *„ezt már nem viszi el senki, ami itt van”.*

